

BIZKAIKO EUSKERA ZUZENTZEN

"BAKARRIK" NOZ?

Izkuntza guztiak daukez maillekoak edo "prestamo" diran itzak. Euskereak be asko ditu: "Sustratoa" euskerearen azpian egoan izkuntzatik artzen danean, "adstratoa" alboan dagoan izkuntzatik artzen danean eta "superestra-toa" gainean dagoan izkuntzatik artzen danean. Eta ez itzak beste barik, esaldi-jatorrak edo modismoak be bai sarritan. Esaterako, aditz laguntzaillea erabilteko oitura ain zabala, latera edo latin deritxon adstratotik artua ei da. Gaur "mai-tatu dot" esaten dogu, baiña latiñaren eragiñez, "amatun babeo". Orrelan ba, euskeraz jatorra "dakust" litzake eta latiñaren eragiña "ikusten dot".

Baiña goazen gaurko arira: Zer esan gura dau "ogei gizon bakarrik etorri ziran?" Ogei ba'ziran ez egozan bakarrik. Obeto esana litzake: "Ogei gizon baiño ez ziran etorri"

Arau lez au ezarri daigun: Erderazko "solo" edo "solamente" adierazteko, euskeraz era bi dagoz: bata "baiño ez" eta bestea "bakarrik". Azkenengo au bat danean erabilli bear da. Adibideak: "Que vengan solamente los hombres". Ez: "gizonak bakarrik datozela". Bai: "Gizonak baiño ez daitezela etorri". Ez: "erdia bakarrik jan dot". Bai: "Erdia baiño ez dot jan". Bai: "Datozenak, bakarrik etorri daitezela, ez lagunakaz". Ez: "Nik eun pezeta bakarrik daukadaz". Bai: "Nik eun pezeta baiño ez daukadaz". Ez: "Eta ez itzak bakarrik". Bai: "Eta ez itzak beste barik".

DAUTZUT/ZAITUT

Gramatikearen eta Bizkaiko euskaldunen artean burruka bat dabil: Gure euskaldunak gramatikearen aurkako bideak artzen eta jarraitzen dabez eta gramatikariak euren aurka dabiltz zarataka. Nork edo zeinik irabaziko dau? Burruka au, beste alde batetik gauzea ikusita, izkuntza guztien arazoa da geiago edo gitxiago eta azkenean erriak irabazten dau, gramatikeak erriaren bideak arauetara ekarri bear dauzalako. Baiña zenbat denpora egin bear dau erriak gramatikearen aurkako burruka onetan? Iñork ez daki itaun oneri erantzuten.

Arazo ori argitzeko. ona emen gaurko adibidea.

Orain berrogei urte gazteak esaten eben: "Len ikusizut" edo "atzo ikusi neutzun". Gazteai beti esan dautsegu ori oker dagoala eta orrelan esan bear dala: "Len ikusi zaitut" edo "atzo ikusi zindudan". Baiña ez dauskue jaramonik egin eta gazte oreik berrogei edo irurogei urte egin dabez eta esaldi orreik oker esaten jarraitzen dabe. Gaur bizkaitarrik geienak jokabide oker ori darabille erri-izkuntzan, naizta euskera idatzian iñon be agertu ez oraindiño.

Onaiño eldu gara. Zer egin orain? Aditz-joko oker orreik onartu?

Ez dala eldu sasoiu uste dot. Nik gramatikako aruari jarraituko dautsat oraingoz eta urte askotan izango dala orrelan uste dot: "Ikusizut zure ule zuria eta zeu be ikusi zaitut" edo "atzo Bilbao'n ikusi zindudan baiña ez dautzudaz ikusi zure zapatak".

AITA TA BIOD

Zenbakiak bide dirala, izkuntza bakoitxak bere jokoak egiten dauz eta onartu-bearrekoak dira. Esaterako Israeldarrak ugaritasuna agertzeko zazpi zenbakia erabilten dabe: Jainkoaren aurrean diran zazpi espirituak. Gaztelera milla erabilten da orretarako, baiña euskereak amaika erabilten dau: "Amaika bider artu dozu nire eskutik janaria!" Ona emen Eibar'en entzundako esaldia, erderaz: "Once cosas para ver ya hemos nacido". Esaldi onek euskeraz ondo joten dau belarria: "Amaika gauza ikusteko jaiok gara".

Asko esateko euskereak beste itz bat erabilten dau, Bizkaian gitxienez: Makiña: "Makiña bat gizon ikusi doguz edatetxerik edatetxe!" Berba orrek ez dau ondo jotzen euskeran, baiña or dago.

Zenbakien arloan ona emen euskeraz baiño aurkitzen ez dan beste esaldi bat: "Joseba ta biok izan gara Errioxa'n". Joseba ta biok iru izan bear leuke eta orrelan dira erderaz, baiña ez euskeraz. Euskeraz bi dira: Joseba ta ni.

URTEN DOT?

Aditz batzuk dagoz bizkaieran, berez igarogaitzak izan arren, igarokor lez jokutzen diranak. Ez dira asko baiña bai antxiñatik orrelan erabilten diranak. Eta tamala da. Ain da gure aditza burubide zuzenezkoa! Olako salbuespen batzuk aurkitzea, mingarri jako gramatikariari.

Olakoak diran aditz bi aitatu doguz: "Urten" eta "igon".

"Gaur etxetik urten dot goizean eta eguerdi-aurretik mendira igon dot". Ori orrelan esaten da Bizkai guztian. Eta beste era onetara izan bear leuke: "Gaur etxetik urten naz goizean eta eguerdi-aurretik mendira igon naz".

Zertara erabilliko dogu?

Nik arazoa aske itziko neuke eta era biak onartu. Dana dala, ezin neike ezkutatu neu "urten naz" edo "urten nintzan" eta "igon naz" eta "igon nintzan" erabiltearen alde nagoala barru-barruan.

BEAR DOT/BEAR NAZ

Ez da sarritan argi agertzen zein dan obeto "joan bear naz" ala "joan bear dot". Argi agertzen da aditz igarokorra: "ogia ekarri bear dot". Bardin jazoten da "ezin naz etorri" edo "ezin dot etorri" diñogunean. Beti dago zalantza bat bata naiz beste artzeko.

Alde batetik "bear" eta "ezin" izen-lagunak izan leitek: "Ni etorri bearra naz" edo "ni etorri eziña naz", baiña neure ustez "bear" eta "ezin" beti erabilli bear litzakez aditz igarokor lez: "Nik egun guztietan etorri bear dot" edo "nik ezin dot etorri egun guztietan" edo "nik ezin daiket etorri egun guztietan".

Ezin ukatu, orregaitiño be, "bear"egaz obeto doala esaldi ori, "ezin"egaz baiño.